

Helleland, Botolv (red.) *Norsk språk i Amerika*. Foredrag frå ein konferanse på Blindern 19. november 1987. Vol. III. Det norsk-amerikanske historielaget, avd. Noreg. Novus forlag, Oslo 1991. 232 s. ISBN 82-7099-180-5

Hallaråker, Peter *The Nynorsk Language in the United States*. Rådet for humanistisk forskning NAVF. Studia Humaniora nr. 3. Universitetsforlaget, Oslo 1991. 161 s. ISBN 82-00-07730-6

Mellan 1840 och 1920 utvandrade ungefär 800.000 norrmän, 1.200.000 svenskar och 275.000 danskar till Amerika. De flesta av dem bosatte sig i Mellanvästern, där det så småningom uppstod rent svensk- eller norskspråkiga områden, framför allt i Wisconsin (norrmän) och Minnesota (svenskar). I dessa områden var omständigheterna i och för sig gynnsamma för språkbevarande; och så länge invandringen fortsätter (fram till 1930) förblir mycket riktigt antalet norsk- och svenskspråkiga stort, om än inte stabilt. I sin artikel 'Norsk språk i Amerika - kilder og forskning' i boken *Norsk språk i Amerika* anger Hallvard Dørum t.ex. att det 1940 ännu fanns 600.000 amerikaner som hade norska som första språk. Men efter andra världskriget minskar antalet snabbt, och nuförtiden är det svårt att hitta personer under 60 som talar norska eller svenska som första, eller t.o.m. som andra, språk. Genomsnittsåldern på de informanter som Arnstein Hjelde kunde få fram för sin undersökning av de tröndska dialekterna i Mellanvästern, t.ex. var 75 år¹. Varför norsk- och svenskamerikanerna bytte språk så snabbt och så fullständigt är ännu oklart, men man får väl förmoda att en av de viktigaste orsakerna till språkbytet har varit att fler och fler icke-nordisktalande flyttade in i de ursprungligen svensk- och norskdominerade områdena, så att det inte längre var en självklarhet att man kunde använda sitt nordiska språk i kontakten med främmande.

Även om de nordiska språken knappast talas längre i Amerika, är det en angelägen uppgift för nordister att studera de spår dessa språk lämnat efter sig i 'det nya landet', i form av texter, ortnamn, personnamnsskick, m.m. Materialet är enormt. I sin inledning till boken *Norsk språk i Amerika* uppger Botolv Helleland t.ex. att det har funnits hela 800 norskamerikanska tidningar och tidskrifter; Norsk-Amerikansk Historielags arkiv i Northfield, Minnesota, förfogar över omkring 225.000 dokument, dess manuskriptsamling omfattar f.n. mer än 600.000 sidor. En utförlig bibliografi över allt som är skrivet på norska i Amerika är Thor M. Andersens *Norway in America: Bibliographical Collections*. Detta verk som är "unique in the field of ethnic documentation in North America: no other group seems to have anything that can compare with it in size and scope" (Per Seyersted i Helleland 1991, 29) är tyvärr inte utgivet än.

Fastän de flesta norskamerikaner till vardags talade dialekt, skrev de nästan uteslutande bokmål. Antalet publikationer på nynorska är försvinnande litet, men eftersom de flesta norska nordister bekänner sig till nynorsksidan i språkstriden ägnas de mest uppmärksamhet i forskningen. Tidskriften *Norroena* 'Det fyrste blad paa Norskt Maal i Vesterheimen' t.ex. behandlas i två artiklar i *Norsk språk i Amerika* (Arne Sunde 'Nynorsk i Amerika' och Dagfinn Worren 'Drag frå målet i Norrøna'), och i ett kapitel ('Contents and Language in *Norrøna*', s. 123-143) och ett längre avsnitt (s. 65-75) i Hallaråkers bok. I sitt bidrag 'Norskt skriftspråk i Amerika' söker Haugen förklara norskamerikanernas motvilja mot det nynorska skriftspråket med att de "ikke var utsatt for det press som i Norge ble utøvet av venstrebølgen i 1880- og 1890-årene i nasjonal retning. Selv om de holdt fast på norsk skriftspråk, var de ikke underkastet entusiastiske unge skolelærere og politikere som så et nynorsk Eden i framtidens Norge." (s.39) Hallaråker däremot tror att de norska utvandrarerna bibehöll kyrkans och maktens språk, danskan, därför att de hade en mera servil attityd

¹ Detta tolkas konstigt nog av både Helleland och Dørum som ett bevis på att norskan fortfarande är ett levande språk i Amerika: "...det finst mange som framleis snakkar det målføret dei lærde av foreldre og besteforeldre med røter attende i Noreg på 1800-talet, noko som *Arnstein Hjelde* viser i sin artikkel om trøndske målføre i Amerika" (Helleland s.10); "Selv om mange av de norske samfunnene i Amerika nå er blitt assimilert, finnes det fremdeles noen igjen. Det har bl.a. *Arnstein Hjelde* kunnet fortelle om på konferansen i sitt foredrag om trøndske dialekter i Midtvesten" (Dørum s.23-4).

gentemot de kyrkliga auktoriteterna än de som stannat hemma i Norge. Dessutom hade det dansk-norska skriftspråket traditionen med sig: "Det dansk-norske skriftsprog bruges næsten udelukkende her, fordi her først var begyndt med dette, og det er altid et stræv at ombytte noget tillvandt, og man synes, at her er nok med en sprogstrid" citerar Hallaråker med instämmande utgivaren av bygdelagsbladet *Vossingen*, K.A. Rene (1927). Den viktigaste orsaken till att så få norskamerikaner lät sig gripas av måltanken torde vara att målsträvet (i alla fall på den tiden) var framför allt nationalistiskt, ultra norskt, till sin natur². Eftersom utvandrarerna befann sig i en helt annan situation än sina forna landsmän, - de flesta var amerikanska, inte norska medborgare -, fanns det absolut ingen anledning för dem att byta ut det gamla skriftspråket mot ett nytt 'äkta norskt' språk.

Harry Perridon

² Nuförtiden betonas framför allt målrørslas demokratiska sida. Man undrar emellertid till vad för slags resultat dessa demokratiska principer skulle ha lett om Danmark och Norge hade förblivit en enda stat. Avståndet mellan det talade och skrivna språket var ju på 1850-talet minst lika stort i t.ex. Köpenhamn och Aarhus, som i Oslo och Bergen.